

פרשת ויחי תשפ"א – למה ברכת הבנים היא לזכות לגדול כאפרים ומנשה?

1. **ספר החיים לרבי בצלאל אחי המהר"ל מפראג:** נוהגים העולם שהאב מברך את הבן וכן הרב את תלמידו ביום הקדוש הזה [ערב שבת], לפי שצינורי הברכות פתוחים בו, ואל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך. גם יש טעם אחר, לפי שדרך האב שכועס על בנו ומקללו כל ימי השבוע, וכן הרב על תלמידיו, ולכן מקדים לברכו בתחילת השבוע ומשברכו לא יכול לקללו עוד, על דרך 'וברך ולא אשיבנה'.

נוסח הברכה הנפוץ בסידורים הוא: לבן – 'שימך אלוקים כאפרים וכמנשה'. לבת – 'שימך אלוקים כשרה, רבקה, רחל וזאה'. ואחר כך 'ברכך ה' וישמרך וגו'.

בראשית מח, כ: ויברכם ביום ההוא לאמור **בך יברך ישראל לאמר** ישמך אלהים כאפרים וכמנשה – **רש"י:** הבא לברך את בניו יברכם כברכתכם ויאמר איש לבנו: 'שימך אלוקים כאפרים וכמנשה'.

אגרא דכלה: יש להתבונן למה יברכו ישראל את בניהם רק בהם ולא יאמרו 'שימך אלוקים כראובן ושמעון ושאר שבטי ישורון'?

2. **בראשית מח:** ויקח יוסף את שניהם את אפרים בימינו משמאל ישראל ואת מנשה בשמאלו מימין ישראל ... וישלח ישראל את ימינו וישת על ראש אפרים והוא הצעיר ואת שמאלו על ראש מנשה שכל את ידיו ... וירא יוסף ... וירע בעיניו ויתמך יד אביו להסיר אתה מעל ראש אפרים על ראש מנשה: ויאמר יוסף אל אביו לא כן אבי כי זה הבכר שים ימינך על ראשו - **רשב"ם:** אין לפרש 'לא יפה אתה עושה', שהלא היה לו לשאול לאביו מדוע עושה כן? אלא כך אמר יוסף: לא סדורים הבנים כמו שאתה סבור ... שבימיני לקחתי הבכור והצעיר בשמאלי ולכך אתה מעקם ידיך כדי לשימה על ראש מנשה.

אלשיך: אמר לא כן אבי?! **כמתמיה,** כלומר [האם לא סבלנו כך די?!] האם לא כן היה אבי במה ששמת קנאה ביני הצעיר ובין אחי בקנאת כתונת הפסים ולמה תשים קנאה בין בני?

שם: וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו וזרעו יהיה מלא הגוים - **רש"י:** ידעתי בני ידעתי שהוא הבכור ... ואולם אחיו הקטן יגדל ממנו – שעתידי יהושע לצאת ממנו, שינחיל את הארץ וילמד תורה לישראל.

3. **אגרא דכלה:** כל התורה כלולה בעשרת הדברות וכל עשרת הדברות כלולות בדיבר האחרון: 'לא תחמוד'. והוא להתרצות בגזירותיו אשר מנע ממנו הטוב הניתן לחברו ולחשוב כי הוא יודע הטוב והניאות לכל אחד, וכבר ידעת שהקנאה מוציאה מהעולם. והנה כשיעקב שם את אפרים לפני מנשה, ראה באפרים שלא התגאה וראה במנשה שלא התקנא באפרים ועל כן בירכם 'בך יברך ישראל'.

ליקוטי שיחות טו/435: יעקב מאריך מאוד בלשונו: 'ועתה שני בניך הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי מצרימה לי הם, אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי'. ולכאורה מה ההדגשה 'הנולדים לך בארץ מצרים עד בואי אליך מצרימה'? אלא זה הטעם לעומק הקשר בין יעקב לנכדיו: היות שהם נולדו במצרים ויותר מזה: '**עד בואי אליך מצרימה**' - לכן 'לי הם'. בכך שהם גדלו בארץ מצרים ובסביבה רחוקה מיעקב ובכל זאת גדלו כראוי לנכדי יעקב – בכך מתבטאת שלימותו האמיתית של יעקב עצמו.

תורת מנחם תשכד א/218: טבעו של אדם שאינו מסתפק בכך שהעניינים שלו ימשיכו להתנהל על ידי אדם מתאים, אלא רצונו וחפצו שימשיכו להתנהל על ידי **בנו** דווקא. ולכן אומר אברהם לקב"ה: 'מה תתן לי ואנכי הולך ערירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר', למרות המעלות של אליעזר אבל אין לי בנים, ורצונו של אברהם שיהיו לו ילדים שלו שהם ימשיכו את הפעולות בעבורן נלחם ומסר נפשו.

4. **ליקוטי שיחות טו/433:** השמות 'מנשה ואפרים' מסמלים את הטלטלה הרגשית בה חי יוסף. השם 'מנשה' מזכיר שהוא נמצא במקום שקורע אותו ומשכיח ממנו את בית אביו, מה שעורר בו את הגעגוע להיות **שם**, בבית אביו. 'אפרים', לעומת זאת, מסמל את השבח וההודאה על העילוי והייתרון שהגיע אליו **כאן** במצרים. והנה, מנשה הוא הבכור, שכן בסדר העבודה בפועל, מנשה בא לפני אפרים. לפני שפועלים בארץ עניי - עשה טוב, מוכרחים לוודא שלא מושפעים מחושך הגלות – סור מרע, על ידי שמתקשרים תמידית עם 'בית אבי'. ואולם היעד והכוונה של הירידה הוא העלייה שאחריה, אפרים. ולכן בברכת יעקב שהיא נתינת הכוח מלמעלה, אפרים הוא חשוב יותר והוא קודם למנשה.